

Miejsce edukacji regionalnej w kształtowaniu tożsamości regionalnej przed i w czasach pandemii

Streszczenie: Podjęte rozważania dotyczą roli edukacji regionalnej w kształtowaniu tożsamości regionalnej dzieci w wieku 5–12 lat przed i w okresie pandemii SARS-CoV-2. Podstawę analizy naukowej stanowią doświadczenia dzieci oraz ich matek. Edukacja regionalna powinna prowadzić do rozwoju tożsamości indywidualnej i zbiorowej jednostki, zakorzeniać młodego człowieka we własnym dziedzictwie kulturowym i umożliwiać mu kreatywne funkcjonowanie w społeczeństwie wielokulturowym. Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na niewielkie oddziaływanie edukacji regionalnej w zakresie kształtowania tożsamości regionalnej badanych dzieci w okresie przed pandemią i pogłębiającą się jej nieefektywność w czasach izolacji i nauki zdalnej. Matki postulują potrzebę działań w obszarze edukacji regionalnej w celu uświadamiania dzieciom ich odpowiedzialności za miejsce zamieszkania, społeczność lokalną, ochronę oraz pomnażanie dziedzictwa kulturowego regionu. Badania wskazują na konieczność zastanowienia się nad stanem obecnej edukacji regionalnej w przestrzeni przedszkoli i szkół oraz jej rzeczywistej roli w procesie kształtowania tożsamości regionalnej dzieci i młodzieży.

Słowa kluczowe: edukacja regionalna, kształcenie, SARS-CoV-2, tożsamość indywidualna, tożsamość regionalna

Edukacja i tożsamość regionalna – wprowadzenie

Edukacja regionalna to pojęcie złożone, ukształtowane na przestrzeni kolejnych epok historycznych. Jest to koncepcja pedagogiczna podkreślająca dydaktyczne znaczenie dziedzictwa kulturowego, będącego niezbędnym elementem tożsamości indywidualnej i zbiorowej, stanowiąca ważny czynnik w procesie integracji europejskiej oraz w zakorzenieniu w małej ojczyźnie.

Od 2009 r. edukacja regionalna weszła w skład podstawy programowej wychowania przedszkolnego, nauczania szkolnego oraz przedmiotowego na poszczególnych etapach edukacji (Lisowska, 2019).

Zdaniem Jerzego Nikitorowicza (2011, s. 24) „istotą edukacji regionalnej jest wyposażenie w wiedzę, zapoznawanie, uwrażliwianie, wspieranie, wzmacnianie i chronienie świata wartości rdzennych, wdrażanie do kulturowania, podejmowania celowych działań na rzecz kształtowania pełnych postaw przejmowania tradycji od poprzednich pokoleń, świadomego kształtowania więzi z »ojczyzną prywatną«, ze światem pierwotnego zakorzenienia”. Edukacja regionalna to nabywanie kompetencji w zakresie kultury, języka własnej grupy, kształtowanie szacunku do dziedzictwa kulturowego: tradycji i obyczajów.

Za jej szczególną rolę w kreowaniu lub rozpadzie tożsamości regionalnej odpowiadają według Marka S. Szczepańskiego (2006) określone kręgi wiedzy rozumiane jako podręczny zasób wiedzy oraz samowiedzy człowieka. Edukacja regionalna wzmacnia siłę jednostki i pozwala jej stawać się w pełni świadomą, twórczą oraz zdolną do aktywnej samorealizacji przy jednoczesnym budowaniu niepowtarzalnej tożsamości własnej i społecznej, a także dostrzeganiu odmienności (Nikitorowicz, 2011).

Tożsamość rozpatrywana jest zarówno w ujęciu jednostkowym, jak i społecznym (Jarymowicz, 2000). W sferze osobistej związana jest z konstruowaniem struktury Ja, ukonstytuowaniem własnych zbiorów wyobrażeń, sądów i przekonań (Zellma, 2002). Odnosi się do poczucia unikalności, odrębności poprzez poznanie siebie oraz określenie różnic pomiędzy Ja i Inni Ludzie (Piechaczek-Ogierman, 2019). M. Szczepański (2006) uznaje strukturę Ja za początek procesu prowadzącego do ujawnienia się struktury My – tożsamości społecznej charakteryzującej się wspólnym dla danej grupy systemem wartości, norm, obyczajów, zwyczajów, języka, określonego terytorium. Tożsamość społeczna to tożsamość zbiorowa oparta na przeżywanej i zinternalizowanej tradycji, terażniejszości i wspólnym dla grupy definiowaniu przyszłości (Szczepański, 2006). To zbiór samookreśleń służących do opisu własnej osoby, na podstawie którego jednostka różnicuje między My a Inni Ludzie w kategoriach My-nie-My, tzn. Oni (Reber, 2002). Tożsamość zbiorowa związana jest ze świadomością przynależności, podobieństwa do określonej grupy i kategorii społecznej, kulturowej (Nikitorowicz, 2019).

Specyficznym rodzajem tożsamości społecznej jest tożsamość regionalna, która oparta jest na tradycji regionalnej, odnoszącej się do konkretnie zdefi-

niowanego i delimitowanego terytorium, jego charakterystycznych cech społecznych, kulturowych, gospodarczych i topograficznych wyróżniających go spośród innych (Szczepański, 2006). Wartością tożsamości regionalnej jest: poczucie więzi z historią regionu, bohaterami, instytucjami historycznymi oraz wspólne gospodarowanie, współdziałanie i konkurencyjność międzyregionalna o charakterze ekonomicznym; przywiązanie jednostki do konkretnych miejsc, przestrzeni oraz jej wrażliwość na dziedzictwo kulturowe, w tym definiowanie, odczytywanie znaczeń, symboli kultury materialnej i jej korelatów (Muszyńska, 2012).

Proces kształtowania się tożsamości powinniśmy traktować w aspekcie wielowymiarowym, wielozakresowym i ustawicznym, w którym wyodrębnia się trzy zakresy: dziedziczny, indywidualnie kształtowany oraz społecznie warunkowany. Analiza tożsamości odbywa się zarówno w ujęciu procesualnym, diachronicznym, dialogicznym i narracyjnym, jak i zmiennym w czasie, ale także zależnym od sytuacji: kulturowych, ekonomicznych i ram politycznych (Nikitorowicz, 2018). Kreowanie tożsamości stanowi proces otwarty, gdzie struktura Ja podlega ciągłemu rozbudowywaniu się i zależna jest od doświadczeń i oceny innych (Piechaczek-Ogierman, 2019).

W ten sposób rozumiana specyfika edukacji regionalnej oraz problematyka tożsamości regionalnej stanowią podstawę do analizy poniższych badań.

Koncepcja badań

Celem podjętej analizy naukowej było przedstawienie roli edukacji regionalnej w kształtowaniu tożsamości regionalnej dzieci przed i w czasach pandemii w doświadczeniach sześciu osób: dzieci w wieku 5–12 lat oraz ich matek w wieku 37–42 lat. W badaniach posłużono się zbiorowym studium przypadku, rozumianym przez Roberta Steka jako podejście stosowane po to, aby lepiej zrozumieć badane zjawisko – nie pojedynczy przypadek, lecz całą ich serię (Stake, 1997). Jako technikę przyjęto za Krzysztofem Rubachą (2016) wywiad indywidualny częściowo kierowany, skoncentrowany na problemie. Dobór próby był nielosowy celowy i polegał na pobraniu z populacji badanych spełniających kryterium zawarte w pytaniu badawczym. Do dzieci i ich matek trafiono w sposób przypadkowy (Rubacha, 2016), uwzględniając następujące kryteria: dziecko: miejsce zamieszkania – Olsztyn; wiek od 5 do 12 lat; uczęszczanie do przedszkola lub do szkoły podstawowej; matka: wiek 37–42 lat; wykształcenie – wyższe (tabela 1).

Tabela 1. Charakterystyka osób badanych

Dziecko	Wiek	Placówka/etap kształcenia	Miejsce zamieszkania	Matka	Wiek	Wykształcenie
I	5	przedszkole	Olsztyn	I	37	Nauczyciel
II	8	szkoła podstawowa		II	42	Psycholog
III	12	szkoła państwowa		III	40	Pracownik socjalny

Źródło: opracowanie własne.

Badania zrealizowano w styczniu i lutym 2021 r. na terenie Olsztyna w województwie warmińsko-mazurskim za pośrednictwem narzędzi do komunikacji zdalnej. Wywiady z dziećmi prowadzono w obecności matek. Sporządzono szczegółowe dyspozycje do wywiadów, w ramach których skupiono się na: elementach edukacji regionalnej identyfikowanych przez badanych przed i w czasie pandemii; roli tych elementów w procesie kształtowania się poczucia tożsamości regionalnej dzieci przed i w czasach izolacji w doświadczeniach badanych.

Do gromadzenia analizy danych przyjęto system kodowy według klucza: nr/dziecko/płeć, a porządek według wieku dzieci i ich etapu kształcenia np.: I/D/M (5 l.) wychowanie przedszkolne + I/M (37 l.).

Elementy edukacji regionalnej w doświadczeniach badanych

Dzieci i ich matki podobnie identyfikują elementy edukacji regionalnej w procesie wychowania przedszkolnego i kształcenia szkolnego, ale w sposób odmienny osadzają je w przestrzeni miejsca i czasu. Matki konstruują opinie w oparciu o chronologię etapów edukacji i związanych z nią wydarzeń szkolnych. Wypowiedzi uczniów to jedynie fragmenty informacji o wydarzeniach w życiu przedszkolnym i szkolnym lub działaniach programowych nauczycieli związanych z historią regionu Warmii i Mazur. Charakteryzują się brakiem odniesienia do konkretnego roku szkolnego i wydobywane są z pamięci wraz z innymi ważnymi dla dzieci wydarzeniami.

Dziecko w wieku przedszkolnym (I/D/M) wiąże przekazy o kulturze i tradycjach Warmii i Mazur z nauką piosenek i kroków tanecznych. Nie potrafi przywołać tytułów utworów, ale zajęcia w tym zakresie w okresie przed pandemią kojarzą mu się z innymi uroczystościami (Święto Niepodległości; Dzień Flagi) oraz warsztatami wpisanymi do kalendarza świąt przedszkolnych (Dni Rodziny, Wielkanoc, Boże Narodzenie). Tego typu spotkania matka i dziecko (I/M+I/D/M) łączą z tradycją i zwyczajami: robieniem

ozdób choinkowych; przygotowywaniem stołu wigilijnego; malowaniem jajka; ozdabianiem koszyka oraz z obrzędami religijnymi. Badani wspominają o spacerach po okolicy, podczas których opowiadano o przyrodzie – rzece Łynie i związanych z nią legendach oraz pobliskich jeziorach i obiektach historycznych.

W okresie izolacji wyjście poza teren placówki jest niemożliwe, a do wprowadzanych podczas spacerów informacji już się nie wraca. Zamknięcie przedszkoli w 2020 r. wymusiło na nauczycielach dostarczanie dzieciom materiałów edukacyjnych: ćwiczeń, kolorowanek, nagrań filmowych, za pośrednictwem poczty elektronicznej rodziców. Badani (I/M+I/D/M) nie identyfikują w tym okresie elementów odnoszących się do dziejów i kultury regionu. W czasach pandemii forma przekazu wymienionych treści nie uległa zmianie, a jedynie ich organizacja przybrała charakter wewnątrzgrupowy. Ograniczenie w funkcjonowaniu placówek oświatowych skróciło przedział czasowy przeznaczony na realizację podstawy programowej, w związku z tym część zaplanowanych treści musiała ulec modyfikacji. W stanie pandemicznym działania na polu edukacji regionalnej odnosiły się do przekazywania podstawowej wiedzy o regionie (w oparciu o najważniejsze wydarzenia narodowe) oraz tradycji i zwyczajów zapisanych w kulturze polskiej, a także nauki regionalnych utworów muzycznych i tanecznych.

W nauczaniu wczesnoszkolnym przed okresem izolacji badane osoby (II/M+II/D/K) wyróżniają następujące przejawy edukacji: dostarczanie podstawowej wiedzy historycznej o Polsce, Warmii i Mazurach, symbolach narodowych (godło i flaga Polski) i regionalnych (herb Olsztyna); nauka utworów patriotycznych m.in. hymnu – *O Warmio moja miła*; tańców warmińskich do utworów: *Pofajdok* i *Kosejdor*; nabywanie umiejętności plastycznych w zakresie przedstawiania krajobrazu miejsca zamieszkania; poznanie legend regionalnych autorstwa Marii Zientary-Malewskiej – *Zamek w olsztyńskim lesie*, *Legenda o św. Jakubie patronie Olsztyna*; organizowanie wycieczek szkolnych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Na etapie nauczania przedmiotowego badane osoby (III/M+III/D/M) klasyfikują (przed pandemią) podstawowe elementy edukacji regionalnej, wprowadzane do procesu nauczania-uczenia się za pośrednictwem zajęć z zakresu: historii, plastyki, muzyki, języka polskiego. Najwięcej przejawów historii i tradycji regionalnej zauważają w edukacji muzycznej, w ramach której oprócz nauki utworów narodowych i regionalnych dochodzi do przekazu informacyjnego o okolicznościach powstania dzieł i sylwetkach ich twórców. Ponadto identyfikują nawiązywanie współpracy placówki szkolnej z lokalnymi organi-

zaczajami pozarządowymi oraz instytucjami nauki i kultury w obszarze rozwoju świadomości dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur.

Pandemia spowodowała zanik edukacji regionalnej w nauczaniu wczesnoszkolnym i przedmiotowym. W przekazywanych treściach pozostała niewielka ilość przejawów kultury i tradycji Warmii i Mazur. Obecnie w procesie nauczania-uczenia się nie ma miejsca na kształtowanie tożsamości regionalnej i poznawanie dziedzictwa kulturowego regionu. Pojawiają się tylko incydentalne elementy edukacji, jak: przekazywanie podstawowej wiedzy o dziejach Warmii i Mazur na kanwie wydarzeń ogólnopolskich czy też nauka regionalnych utworów muzycznych odbywająca się najczęściej przy okazji rocznic ogólnopństwowych i świąt chrześcijańskich (II/M+II/D/K; III/M+III/D/K). Realizacja treści dotyczących uwarunkowań kulturowych już przed pandemią była nieuporządkowana i często przypadkowa, a dostarczane treści pełniły przede wszystkim rolę przerywnika w podejmowanych zagadnieniach programowych.

Tabela 2. Elementy edukacji regionalnej w doświadczeniach badanych

Dziecko	Etap edukacji	Wiedza historyczna	Zwyczaje	Utworki muzyczne/tańce	Literatura/podania	Zabytki	Krajobraz przyrodniczy	Instytucje
PRZED PANDEMIĄ								
I	przedszkolna		+	+	+	+	+	
II	wczesnoszkolna	+	+	+	+	+	+	
III	szkoła podstawowa	+	+	+	+	+		+
W CZASIE PANDEMII								
I	przedszkolna	+	+	+				
II	wczesnoszkolna	+		+				
III	szkoła podstawowa	+		+				

Źródło: opracowanie własne.

Za przyczynę zmniejszenia elementów edukacji regionalnej matki uznały:

- na poziomie wychowania przedszkolnego: wprowadzenie zarządzeń uniemożliwiających wyjście grup zorganizowanych poza teren placówki; czasowe zamknięcie przedszkoli w okresie pandemii, co ograniczyło realizację podstawy programowej; zmianę przestrzeni inicjatyw i przedsięwzięć edukacyjnych (I/M);

- na poziomie szkoły podstawowej: organizację edukacji zdalnej, związane z nią ograniczenia realizacji programu; przemęczenie i przepracowanie zaangażowanych i kreatywnych nauczycieli; braki w kompetencjach technicznych pedagogów; zmniejszoną aktywność już i tak mało aktywnych pedagogów, którzy w obliczu pracy zdalnej całkowicie przerzucili odpowiedzialność za cel kształcenia na rodziców i dzieci (II/M, III/M).

Edukacja regionalna w kształtowaniu tożsamości regionalnej dzieci

Badane dzieci nie czują szczególnego związku ze swoim miejscem zamieszkania oraz nie wykazują większej chęci działania na rzecz otaczającej je rzeczywistości lokalnej. Utożsamiają się jedynie z rodziną – strukturą dla nich najważniejszą: „Jak będę dorosła, to będę wracać do Olsztyna, bo mieszka tutaj moja mama i babcia” (III/D/K); „Lubię Giżycko, bo jest tam moja babcia, a ja z nią chodzę na spacer, daję jeść kaczkom i oglądam światelka na takim starym zamku” (I/D/M). Mimo wydobywania z pamięci wiedzy o historii i kulturze Warmii i Mazur, nie wykształciła się w nich świadomość dziedzictwa kulturowego regionu: „Jak jestem na wakacjach, to nie czuję się inaczej. W sumie nic mnie nie dziwi” (III/D/K). Posiadanie przez dzieci wiadomości uznawane są za wspomnienia (sprzed pandemii), które z przedłużającym się okresem nauki zdalnej zaczynają tracić swój koloryt i przekaz. Niezabarwione na nowo (w czasie izolacji) tracą sens i nie będą mogły posłużyć za podstawę dalszych działań na polu rozwoju świadomości lokalnej, tożsamości indywidualnej i grupowej.

Matki jednoznacznie opowiadają się za potrzebą realizacji w procesie kształcenia edukacji regionalnej ukierunkowanej na tolerancję i poszanowanie innych kultur. Upatrują w tak podjętych działaniach dydaktycznych szansę na nabycie przez dzieci nie tylko wiedzy o historii i tradycji Warmii i Mazur, ale także narzędzia konstruktywnej krytyki kultury. Przypisywanie znaczącego miejsca edukacji regionalnej w kształtowaniu tożsamości indywidualnej i grupowej warunkowane jest spuścizną historyczną rodzin badanych i ich losów w okresie powojennym. W wypowiedziach matek (I/M, II/M) wybrzmiewa rola poszanowania rodzinnych korzeni kulturowych w przestrzeni wychowawczej i edukacyjnej: „My wszyscy pochodzący z Kresów jesteśmy jak brat i siostra. Mamy przecież te same korzenie” (I/M). Ugruntowana tradycja rodzinna, wartości kultury chrześcijańskiej stanowią podstawę do wspierania rozwiązań dydaktycznych, które dają możliwość rozwoju w mło-

dym człowieku szacunku wobec: osób starszych, symboli i historii rodzinnych: „Mówię zawsze moim dzieciom, że dziadek, babcia, rodzice i rodzeństwo są najważniejsi (II/M). Poprzez uświadomienie dzieciom potrzeby troski o ich własne dziedzictwo „dokonuje się kształtowanie tożsamości, poczucia przynależności do określonej wspólnoty a szkoła powinna wspierać ten proces poznawania kultury lokalnej” (III/M).

Matki zaznaczają, że konstruowane przed pandemią elementy edukacji regionalnej nie zdeterminowały wystarczająco rozwoju tożsamości dzieci. Obecny stan zakorzenienia w kulturze lokalnej przypisują w większości swoim działaniom wychowawczym. Uwzględniają jedynie rolę edukacji muzycznej i plastycznej w przekazie wiedzy historycznej, tradycji i zwyczajów regionu. Podkreślają znaczenie podejmowania współpracy placówek oświatowych z organizacjami pozarządowymi w zakresie działań na rzecz ochrony i pomnażania dziedzictwa kulturowego Warmii i Mazur.

Zmniejszenie elementów edukacji regionalnej w czasie izolacji pogłębiło nieefektywność zastosowanych działań dydaktycznych w zakresie kształtowania tożsamości indywidualnej i poczucia przynależności do określonej grupy. Matki oczekują od placówek edukacyjnych większego zaangażowania w proces budowania tożsamości regionalnej ich dzieci. Proponują stworzenie programów międzyprzedmiotowych „opierających się na współpracy nauczycieli i wprowadzaniu takich elementów wiedzy o regionie, które będą się wzajemnie uzupełniać” (III/M). Uważają, że przekaz kulturowy nie powinien odbywać się jedynie w formie biernego uczestnictwa przedszkolaków i uczniów, ale należy wprowadzić „aktywne odbieranie dziedzictwa kulturowego regionu” tak, aby każdy młody człowiek mógł konstruować własne wyobrażenie o swoim miejscu zamieszkania. (II/M) Wymiarem efektywności pracy dydaktycznej i wychowawczej na polu rozwoju tożsamości regionalnej dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym jest także wykształcenie wśród kadry pedagogicznej poczucia przynależności do wspólnoty kulturowej regionu, świadomości potrzeby ochrony i pomnażania jego dziedzictwa oraz kreatywnego, samodzielnego odbioru rzeczywistości kulturowej regionu i Polski (II/M).

Ograniczenie elementów edukacji regionalnej oraz brak jej skuteczności powoduje duże niebezpieczeństwo oddalenia się jednostek od grup społecznych. W przyszłości może być przyczyną niewykształcenia w młodych ludziach poczucia odpowiedzialności za daną wspólnotę regionalną, funkcjonującą w ramach większej struktury – narodu. Pandemiczna rzeczywistość edukacyjna niesie ze sobą niebezpieczeństwo braku odkrywania przed

dziećmi wartości dziedzictwa kulturowego regionu; przeszkód w nawiązywaniu kontaktów interpersonalnych tzn. poprawnych relacji międzyludzkich. Determinuje kształtowanie „indywidualności i odmienności, które ma służyć poznaniu i zrozumieniu otaczającej rzeczywistości” (III/M) i prowadzi do zagubienia się jednostki w świecie.

Wnioski

W artykule zajęto się problematyką roli edukacji regionalnej w kształtowaniu tożsamości regionalnej dzieci przed i w czasach pandemii w doświadczeniach dzieci w wieku 5–12 lat oraz ich matek w wieku 37–42 lata. W tym celu skupiono się na identyfikacji i charakterystyce elementów edukacji regionalnej w narracjach badanych. Na podstawie analizy wypowiedzi dzieci i ich matek można wyróżnić specyficzne elementy edukacji regionalnej przed pandemią: wiedzę historyczną, zwyczaje, utwory muzyczne, literaturę regionalną, zabytki, krajobraz przyrodniczy oraz instytucje działające na rzecz dziedzictwa kulturowego regionu. Badani wskazują na zanik większości wymienionych przejawów pracy dydaktycznej w okresie pandemii. Dostrzegają w tym czasie jedynie wiedzę historyczną oraz utwory muzyczne. Jednocześnie w doświadczeniach dziecka w wieku przedszkolnym i jego matki pojawił się element treści związanych ze zwyczajami. Podczas wywiadów badani nie odnieśli się do innych przejawów edukacji regionalnej, w tym różnych dziedzin sztuki w procesie kształcenia i wychowania.

Następnie zajęto się rolą wyróżnionych elementów edukacji regionalnej w procesie kształtowania się poczucia tożsamości regionalnej dzieci przed i w czasach izolacji w wypowiedziach badanych. Analiza materiału badawczego wskazuje na niewielkie znaczenie identyfikowanych przez dzieci i ich matki elementów edukacji regionalnej w zakresie kształtowania tożsamości regionalnej w okresie przed pandemią i pogłębiającą się ich nieefektywność w czasach pandemii.

Obecny stan zakorzenienia badanych dzieci w dziedzictwie kulturowym regionu oraz ich samodzielność i autonomiczność w postrzeganiu otaczającego ich świata przyrodniczego i społeczno-kulturowego jest przede wszystkim wynikiem przekazywanych w rodzinach wartości, tradycji i potrzeby poczucia odpowiedzialności za daną wspólnotę. Natomiast edukacja regionalna, niezależnie od etapu kształcenia badanych oraz od okresu (przed pandemicznego czy pandemicznego) jej prowadzenia w placówkach przedszkolnych i szkolnych, nie odgrywa, zdaniem dzieci i ich matek, znaczącej

roli w kształtowaniu tożsamości regionalnej. Matki wyrażają potrzebę intensyfikacji działań oraz zwiększenia efektywności pracy dydaktycznej i wychowawczej w obszarze edukacji regionalnej. Ma to zdeterminować wykształcenie w dzieciach odpowiedzialności za ich własne miejsce zamieszkania oraz ochronę i pomnażanie dziedzictwa kulturowego regionu.

Należy zastanowić się nad kondycją edukacji regionalnej; jej rzeczywistym miejscem w procesie kształcenia dzieci i młodzieży; działaniami naprawczymi umożliwiającymi im świadome, aktywne odbieranie wartości i norm kulturowych, rozwój tożsamości indywidualnej oraz tożsamości grupowej, nawiązanie współpracy i relacji międzyludzkich oraz odnalezienie swojego miejsca w świecie.

Bibliografia

- Jarymowicz, M. 2000. Psychologia tożsamości. W: Strelau, J. red. *Psychologia. Podręcznik akademicki*. T. 3. Gdańsk: GWP, ss. 106–125.
- Lisowska, K. 2019. Gwara a tożsamość kulturowa przedszkolaków na przykładzie placówek przedszkolnych z terenu województwa warmińsko-mazurskiego. *Podstawy Edukacji*. **12**, ss. 155–168.
- Muszyńska, J. 2012. Od regionu do lokalności – ku społeczeństwu obywatelskiemu. *Pedagogika Społeczna*. **1**, ss. 23–34.
- Nikitorowicz, J. 2011. Edukacja regionalna jako podstawa kreowania społeczeństwa obywatelskiego. W: Cudowska, A. red. *Kierunki rozwoju edukacji w zmieniającej się przestrzeni społecznej. Księga Jubileuszowa dedykowana profesorowi doktorowi habilitowanemu Michałowi Balickiemu*. Białystok: Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie, ss. 23–32.
- Nikitorowicz, J. 2018. *Etnopedagogika w kontekście wielokulturowości i ustawicznie kształtującej się tożsamości*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Nikitorowicz, J. 2019. Pedagogika międzykulturowa w rewitalizacji heterologii w warunkach zróżnicowania kulturowego. *Przegląd Pedagogiczny*. **1**, ss. 9–20.
- Piechaczek-Ogierman, G. 2019. Uwarunkowania tożsamości lokalnej w środowisku miejskim. *Edukacja Międzykulturowa*. **1** (10), ss. 157–172.
- Reber, A.S. 2002. *Słownik psychologii*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.
- Rubacha, K. 2016. *Metodologia badań nad edukacją*. Warszawa: Wydawnictwo Editions Spotkania.

- Szczepański, M.S. 2006. Od identyfikacji do tożsamości. Dynamika śląskiej tożsamości – prolegomena. W: Janeczek, J. i Szczepański, M.S. red. *Dynamika śląskiej tożsamości*. Katowice: UŚ, ss. 19–27.
- Stake, R.E. 1997. Studium przypadku. W: Korporowicz, L. red. *Ewaluacja w edukacji*. Warszawa: Oficyna Naukowa, ss. 120–146.
- Zellma, A. 2002. Kształtowanie tożsamości regionalnej młodzieży w toku interakcji katechetycznych. *Studia Warmińskie*. **39**, ss. 419–439.

Significance of regional education in shaping regional identity before and in the pandemic times

Abstract: The undertaken considerations concern the role of regional education in shaping the regional identity of children between 5–12 years old before and during the SARS-CoV-2 pandemic. The basis of scientific analysis is the experience of children and their mothers. Regional education should lead to the development of the individual and collective identity of an individual, root a young person in his own cultural heritage and enable him to function creatively in a multicultural society. An outcome of the conducted research indicates minor impact of regional education in the range of shaping a regional identity of examined children during the period before the pandemic and its exacerbating ineffectiveness in the Times of isolation and distance learning. Mothers propound the need of action in the area of regional education in order to make children aware of their responsibility for their place of residence, the local community, the protection and multiplication of the cultural heritage of the region. The research indicates the need of consideration both: the current condition of regional education in kindergarten and school space and its actual role in the process of shaping children's and youth's regional identity.

Keywords: regional education, education, SARS-CoV-2, individual identity, regional identity

Translated by Agnieszka Koziej